3913

غولجا شههر

تاريخ ماتيرياللري

جونگگو خلق سياسي مسلهت كينگشي غ ش كوميتيتي تاريخ ماتيرياللري بيشي

غۇلجا شەھەر تارىخ ماتېرىياللىرى

2

جۇڭگو خەلق سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى غ. ش
كومىتېتى تارىخ ماتېرىياللىرى ھەيئىتى

مۇقاۋىنى ما ۋىنيۇەن ئىشلىگەن.

伊宁市文史资料第二辑

（维文）

伊宁市政协文史资料委员会编

准印证：（新出）字第1834号

伊犁日报社印刷厂印刷

一九九四年九月出版

（内部发行）

مۇندەرىجە

ئىلى شىنخەي ئىنقىلابى ھەققىدە بايان........ ياڭ فىنچۇن 1

ئىلى شىنخەي ئىنقىلابى ھەققىدە ئاڭلىغانلىرىمدىن ئەسلىمە
.... خەن شىلياڭ 34

غۇلجىنىڭ سودا تارىخىدىن قىسقىچە بايان 50

غۇلجىنىڭ مائارىپ تارىخىدىن قىسقىچە بايان 71

غۇلجا، سۈيدۈڭ مائارىپ تارىخىدىن قىسقىچە بايان ....
.... لىيۇ چاڭكى 92

ئىلىدا خۇيزۇلار مەدرىسى تەلىم - تەربىيىسىنىڭ باشلىنىشى
.... ما-يۇلىن 97

«ياردەم مەكتەپ»نىڭ سېلىنىشى ۋە ئۇنىڭدا روي بەرگەن
يېڭىلىقلار ھەققىدە قىسقىچە ئەسلىمە ...... قۇربان ھېلىم 103

غۇلجا شەھەرىدىكى تۇنجى قازاق مەدرىسى
— ئۇنى سالدۇرغۇچى دارۇباي توغرىسىدا ....
..................بوراش ئىشىنتايوۋ 114

شەرقنىڭ يۇلتۇزى ئەڭ يورۇق ئەمەس دەپ كىم ئېيتىپتۇ؟
— مەملىكىتىمىزنىڭ تۇنجى ئەۋلات ۋالىبول چولپىنى مالىك
ھەققىدە خاتىرە .... چولپان 138

ۋەتەنپەرۋەر زات ماجىڭسەي (ماھاجىم) ھەققىدە ئەسلىمە
..........ماقالىنى ماشۇتيەن بەرگەن، يۇبىڭ رەتلىگەن 147

غۇلجا شەھەردىكى تەرەققىپەرۋەر زاتلار ھەققىدە قىسقىچە
ئەسلىمە .... ئابدۇقادىر ئاخۇنباي 154
ئىلىنىڭ 40- يىللار ئالدى ۋە كەيىندىكى خەلق ئەدەبىي-
سەنئەت پائالىيىتى ھەققىدە قىسقىچە بايان......ماۋېنيۈەن 168
ئىلى بەگلىكلىرىنىڭ تەختى - ئوردا مەھەللىسى 187
جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى غۇلجا شەھەرلىك كومىتېتى،
شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى، شەھەرلىك سىياسىي مەسلىھەت
كېڭەشى رەھبەرلىرىنىڭ ئىسىملىك خاتىرىسى 193

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئىلى شىنخەي ئىنقىلابى ھەققىدە
بايان

ياڭ فىنچۇن

مۇندىن 40 يىل مۇقەددەم باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم ئىدى، تارىخ دەرسلىكى يوق بولغاچقا، ئوقۇتقۇچىمىز جاۋ رۇي ئىلى شىنخەي ئىنقىلابىنىڭ تارىخى ئەمەلىيىتىدىن خېلى ۋاقىتلارغىچە دەرس ئۆتەتتى. بۇ ماقالىنىڭ كۆپ قىسمىغا ئەنە شۇنى ماتېرىيال قىلدىم. جاۋرۇي بۇرۇن ئىلىدا شە بىياۋ كاتىپ (ھازىر دىۋىزىيىگە باراۋەر ھەربىي ئورۇننىڭ كاتىپى) خىزمىتىدە بولغان. ئىلى ئىنقىلابىنى ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن. كۆپ يىغىنلارغا قاتنىشىپ يىغىن خاتىرىلىرىنى ئۆز قولى بىلەن يازغان. ئىلى ئىنقىلابى مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، مەكتىپىمىزگە كېلىپ ئوقۇتقۇچى بولغان. 1916 - يىلى كېسەل بولۇپ ۋاپات بولغان.

جاۋ روي ئىلى ئىنقىلابىنىڭ جەريانلىرىنى خېلى تەپسىلىي سۆزلىگەنىدى. كېيىنچىرەك ئىلى ئىنقىلابىغا قاتناشقان كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلىغانىمۇ بولدۇم. مەسىلەن خۇ بىيىلىڭ، ياڭ شاڭبو (ھەربىي دوختۇر ئىدى) ۋە دى - ۋاتەي (ھەربىي تەييارلىق مەكتىپىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن مەكتىپىمىزگە ئوقۇتقۇچى بولغان) قاتارلىق كىشىلەرنىڭ ئاغزىلىرىدىنمۇ

ئاڭلىغانىدىم. يەنە بىر قىسمىنى ياۋزىدىكىشىنىڭ «ئۆتكەن ئىشلار خاتىرىسى» دىن كۆرۈۋېدىم. بۇ، 40 يىل بۇرۇن ئۆتكەن ئىشلار بولغاچقا ئەستە ساقلاش خېلى تەسكەن، چۈشۈرۈپ قويغان، خاتا ئەسلىنىپ قالغان جايلىرىنىڭ بولۇشى تۇرغان گەپ. كىتابخانلارنىڭ تۈزىتىش بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

شىنجاڭدا گېلاۋخۇيىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى.

گېلاۋخۇيىنىڭ شىنجاڭغا تارقىلىشى زو - زۇڭتاڭ خۇنەن ئەسكەرلىرىنى شىنجاڭغا باشلاپ كەلگەندىن كېيىن باشلاندى. ئەينى چاغدا، چاڭجاڭ دەرياسى ۋادىسىدىكى ھەر قايسى ئۆلكە خۇنەنلىك ئەسكەرلەر ياكى خۇايخې دەرياسىنىڭ شىمالىي رايونلىرىدىكى ئەسكەرلەر ئىچىدە گېلاۋخۇي تەشكىلاتى بولغانىدى. شۇڭا، خۇنەنلىك ئەسكەرلەر شىنجاڭغا كېلىپ نەگىلا بارمىسۇن شۇ يەردە گېلاۋخۇي تەشكىلاتى پەيدا بولدى. دېمەك خۇنەنلىك ھەربىي ئەمەلدارلار بىلەن ئەسكەرلەر ئىچىگە تارالدى. ھەربىي ساھەدىن سىياسىي ساھەگە ئاندىن ئىشچى - دېھقان، سودا، مەكتەپ كەسىپسىز سەرگاندارلار بىلەن لۈكچەكلەر ئىچىگىمۇ تارالدى. گېلاۋخۇيىنىڭ نامى ئوخشىمايتتى. مەسىلەن: ئۈرۈمچىدە «ئەدلوڭ سەنتاڭ»، ئىلىدا «شىن مىڭ سەنتاڭ»ۋە باشقا جايلاردا ئوخشىمايدىغان ناملار بىلەن ئاتىلىدىغان سەنتاڭلار پەيدا بولدى. ئەمما، چىڭ خاندانلىقىغا قارشى تۇرۇش بۇلارنىڭ ئورتاق مەقسىتى ئىدى. مانجۇ، شىبە، سولۇن مىللەتلىرى بۇ تەشكىلاتتا بولمىغاندىن سىرت باشقا مىللەتلەرنى تەركىپ، ساھە ئايرىماستىن تەشكىلاتقا بىردەك قوبۇل قىلاتتى. مەخپىي ھالدا ئىتتىپاقلىشىش،

ۋاپادارلىقتا تەھدىيەت بېرىش، ئۆز ئارا ھەمكارلىشىش بۇ
تەشكىلاتنىڭ تەشەببۇسى قىلىنغانىدى. بۇ تەشكىلات ئەترابىغا
كۆپرەك ئىشچىلاردىن يىغىلغان بولۇپ، تەگرى تاغنىڭ جە-
نۇب ۋە شىمالىنىڭ ھەر يېرىدە گىلاۋخۇي تەشكىلاتى پەيدا
بولغان. ئومۇمىيۈزلۈك تەرەققىي قىلىپ ئۆزىگە كۆپ ئەزا
قوبۇل قىلغانىدى. ئۇلارنىڭ بىر يەرگە يىغىلىش ئۇسۇلى :
7 - 8 ئادەم جەم بولۇپ ھېكايە ئېيتىپ رومان ئوقۇيتتى.
ناخشا - غەزەل ئوقۇپ، ئۆز ئارا ئەھۋال ئۇقۇشاتتى. ئاخى-
رىدا مەخسۇس بىر كىم بۇ ئۇقۇشۇلغان ئەھۋالنى يۇقىرىغا
مەلۇم قىلىپ قوياتتى. بۇلارنىڭ ئوقۇيدىغان رومانلىرى،
ليانگ سەنبو، ۋا گاسەي، بەش كىچىك مەرت دېگەن كىتابلار
بولۇپ، شاپتۇلۇق باغدا قول بېرىشكەندەك ۋاپادار بولۇش،
ليانگسەن تەشكىلاتىغا ئوخشاش بولۇش، ۋا گاڭ ھەيۋىسى
بولۇش قاتارلىق تەشەببۇسنى يولغا قويغانىدى. گىلاۋ-
خۇينىڭ خۇپىيانە يان تاياقلىرى جىق، پائالىيەت ئىقتى-
دارى چوڭ، بۇزغۇنچىلىق يۈرگۈزىدىغان ۋاسىتىلىرى كۈچلۈك
ئىدى. مەسىلەن: ئىلى ئىنقىلابىغا قاتنىشىپ جان پىدا قى-
لىشنى ئۇلۇغ ئىشلاردىن ھېسابلايتتى. گىلاۋخۇيچىلار دىخوا
(ئۈرۈمچى)، ئىلىدا تىركىشىۋاتقان چاغدا، جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ
ھەر قايسى جايلىرىدىكى گىلاۋخۇيچىلار ئەمەلدارلارنى ئۆل-
تۈرۈپ، ئىش قوزغاپ، ئىلى تەرەپ بىلەن خۇپىيانە ئالاقە
باغلاپ، ئۈرۈمچىگە قارشى ئىش ئېلىپ بارغان. شىنجاڭنىڭ
گوبېرناتورى يەن- داخۇا بۇلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈ-
چۈن ھەپىلىشىپلا يۈردۈۋەردى. بىردىن شەپە چىقمۇندى. يۇرتتىكى
يېرىلىپ كەتكۈدەك بولۇپ ھاكىمىيەت ھوقۇقىنى باشقا بىرى-

سىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىۋېتىپ ئىچكىرىگە تىكىۋېتىشكە مەجبۇر بولدى. گېلاۋخۇيىنىڭ داغ - دۇغىسى ئۈزىدىن مەلۇم تۈرۈپتۇ، دەسلەپ ئىلى ئىنقىلابىغا ياردەم قىلىپ، مەنچىڭ خاندانلىقى ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلىدى. ئارقىدىن ياڭ زېڭشىڭغا قارشى تۇرۇپ 7—8 يىل كۈرەش يۈرگىزدى. ئەمما، ئاخىرىدا كېلىپ ياڭ زېڭشىڭنىڭ باستۇرۇشى بىلەن ئۇچۇقتۇرۇۋېتىلدى.

قوزغىلاڭ ئالدىدىكى تەييارلىق.

مانجۇ مىللىتىدىن بولغان چاڭگېڭ ئىلى گېنېرالى بولۇپ تۇرغاندا، ھەربىي قوشۇن چىرىكلىشىپ كەتكەن، چېگرىدىنى مۇستەھكەملەش، ساقلاش مۇمكىن بولماي قالغانلىقىنى سېزىپ، قوشۇننى رەتلەندۈرۈش ئويى بىلەن كۆرەدە ھەربىي تەييارلىق مەكتەپ ئېچىپ، (كۆرە ئىلى جاڭجۈنى تۇرۇشلۇق جاي — ت) مانجۇ ياشلىرىنىلا قوبۇل قىلىپ تەربىيىلەش توغرىسىدا چىڭ ئوردىسىغا ئىلتىماس سۇنغان. ئارقىدىن نەنياڭ قوشۇنى خۇبېي 42 - بىياۋ (دېۋىزىيىگە باراۋەر ئەسكىرىي قىسىم — ت) نى يۆتكەپ كېلىشكە ئىلتىماس سۇنغان. قوشۇن ياڭ - زەنشۈي باشچىلىقىدا ئىچكىرىدىن چىققان. ياڭ - زەنشۈي ئىلىغا كەلگەندىن كېيىن قۇرۇقلۇق قوشۇن شەتۇڭى (كورپۇسقا باراۋەر) بولدى. ياڭ زەنشۈي ياپونىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن چاغدىلا تۇڭ مېڭخۇي (ئىتتىپاقچىلار جەمئىيىتى) گە قاتناشقان. ۋەتەنگە قايتقاندىن كېيىن چىڭ ئوردىسىنىڭ مەنسۇپىدە بولغان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئىنقىلاب ئۈچۈن يوشۇرۇن كۈچ چىقار-

غان. ئۇ، ۋۇخەندىكى چېغىدا، ياپونىيە جىڭخۇيدا ئىگىچىلىرى
بىلەن قويۇق مۇناسىۋەتتە بولۇپ كەلگەن. جىڭخۇيدا ئاش-
كارىلىنىپ قالغاندا، ئۇنىڭ ئەزالىرىدىن بولغان فىڭ تىيىن،
فىڭ داشۇ، خاۋ كېچۇەن قاتارلىق كىشىلەرنى چىڭ ئور-
دىسى قاتتىق سۈرۈشتە قىلىۋاتقاندا، ۋۇخەندە يوشۇرۇنۇپ
تۇرۇشقا مۇمكىنچىلىكى بولماي قالغانۋاقتى-ياڭ زەنشۈينىڭ ئىچ-
كىرىدىن ئىلىغا چىقىدىغان پەيتىگە توغرا كېلىپ قالىدۇ، د؛
چاغدا فىڭ تىيىن قاتارلىق كىشىلەر ياڭ زەنشۈي بىلەن
يوشۇرۇن كېلىشىپ، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، يىراق جايغا
كېتىپ باشقىدىن ئىش كۆرمەكچى بولىدۇ. ياڭ زەنشۈينىڭ
چېگرا رايونىدا ئۆز ئىشىنى ئېلىپ بېرىش نىيىتى بولغاچقا
فىڭ تىيىن، فىڭ داشۇ، خاۋ كېچۇەن، لى ياچۇن قاتارلىق
10 نەچچە ئادەمنى ئەسكەرلىرىگە قوشۇپ ئۆزى بىلەن بىرگە
ئىلىغا ئېلىپ چىققان. شۇندىن كېيىن ئىنقىلاب كەيپىياتى
تارقىلىشقا باشلىغان. ياڭ زەنشۈي ئىلىغا كەلگەندىن كېيىن،
بۇ يەردە يېڭى - كونا بارگاھ ئەسكەر - چېرىكلىرىدىن
باشقا، جۇنبياۋ (دۇۋدزىيە دەرىجىسىگە باراۋەر تۈزۈلمە) جىڭ
بياۋ (مۇھاپىزەت قىسىم تۈزۈلمىسى) يېشىل تۇغ بارگاھ
ئەسكەر - چېرىكلىرى ۋە ھەر قايسى خوشۇن قىسىملىرى بو-
لۇپ، بىر قانچە ئون مىڭدىن ئوشۇق ئەسكەر - چېرىكلەرنىڭ
كۆپلىكىنى، غەرب تەرەپتە چاررۇسىيە جاھانگىرلىرى چېگرىدا
كۆپ ئەسكەر تۇرغۇزۇپ كۆز تىكىپ تۇرغانلىقىنى، ناگاندا
ئىنقىلاب قوزغاشقا توغرا كەلسە شەرق ھەم غەرب تەرەپلەردىن
ھۇجۇمغا دۇچ كېلىپ، ئارقىدىن زەخملىنىدىغانلىقىنى باي-
قاپ، ئۇزە چاغلاپ ئىش قىلىشقا بولمايدىغانلىقىغا كۆزى

دېيىتىدۇ، شۇنىڭدەك ئىلىدا مىللەتلەر ئەھۋالى مۇرەككەپ
خەنزۇ، مانجۇ، موڭغۇل، خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز،
شىبە، سولون مىللەتلىرىدىن باشقا يەنە چەت ئەل پۇقرالى-
رىنىڭ كۆپلىكى، ئېھتىيات بىلەن ئىش كۆرۈلمەسە، تەشكىلات
مەخپىي بولمىسا، ھەر تەرەپ بىلەن بولىدىغان ئالاقە ياخشى
ئورنىتىلماي، ئىنقىلاب بايرىقىنى كۆتۈرۈپ چىقىدىغان بولسا،
كۆپ قىيىنچىلىققا يولۇقىدىغانلىقىنى سېزىدۇ. ياڭ زەڭشۈي
ئۆز ئادەملىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ھەر قايسى خوشۇت،
ھاكىمىيەت ئورۇنلىرىغا ئۆز ئادەملىرىنى خۇپىيانە ئورۇنلاش-
تۇرۇپ، ئىنقىلابىي ھەرىكەت قىلمىشىنى، خەنزۇ، ئۇيغۇر، موڭ-
غۇل يېزىقلىرىدا «ئىلى ئاممىباپ تىل گېزىتى» چىقىرىپ،
مىللەتلەر ئارىسىدا تارقىتىپ ئىنقىلاب تەشۋىقاتى ئېلىپ بې-
رىش قارارىغا كېلىدۇ. فېڭ تېشەن، لى ياچۇەن، لى مېنە
بياۋلارغا خۇنەن، خۇبېي، شەنشىنىڭ ئەسكەرلەر بىلەن ئالاقە
باغلاپ، فېڭ داشۇ ئارقىلىق ئىلىدىكى خۇيزۇ، ئۇيغۇر مۇ-
سۇلمانلىرىۋە يېشىل تۇغ باركاھ چېرىكلىرىنى ئىنقىلاب تە-
رەپدارلىرىدىن قىلىپ ئىنقىلابنى قوللايدىغان قىلىشنى تاپشۇ-
رىدۇ. گېلاۋخۇيىنىڭ ئىلىنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا يوشۇرۇن-
غان كۈچلىرى، ھەر قايسى بەرگاھ، ئىدارە، ئورۇن، ھەر
مىللەت ئاممىسى ئىچىدە مەخپىي تەشكىلاتى بارلىقىنى بايقاپ،
فېڭ تېشەننى گېلاۋخۇي بىلەن ئالاقە باغلاشقا ئەۋەتىدۇ،
گېلاۋخۇي مەنچىڭگە قارشى تۇرىدىغانلىقى ئۈچۈن بۇلار ئۆچ-
رىشىش بىلەنلا ماقۇل كېلىشىدۇ. گېلاۋخۇيىنىڭ كاتتا بېشى
سېچۈەنلىك شۇ سەنتەي دېگەن ئادەم ئىدى. ئۇ، ئىسمىدا
«شىن مىن سەنتاڭ» نىڭ خوجايىنى بولۇپ، يىجاڭ تۆرىسى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

ئاتىلاتتى. ئىلىنىڭ ھەر قايسى بەرگاھ، ھەر قايسى جايلىرىدىكى ئەسكەرلەر گىلاۋخۇيچىلاردىن ئىدى. ھەر مىللەت، ھەر ساھەدىكىلەر ئىچىدىمۇ گىلاۋخۇي ئەزالىرى بار. شۇ سەنتەي ئىلىدا زور تەسىرى كۈچكە ئىگە ئىدى. شۇڭا ياڭ زەنشۈي شەنتوڭ قوماندانى نامى بىلەن پىدايىلار تۈەنىنىڭ تۈەنجاڭلىقىغا يوشۇرۇن تەيىنلەپ، خۇپىيانە ھەرىكەت قىلىشنى، بۇيرۇق كۈتۈپ، پۇرسەت كەلگەندە قوزغىلىشنى تاپشۇردى. شۇندىن باشلاپ گىلاۋخۇيمۇ تەدرىجىي ھالدا ئىنقىلاب كۈچى بولۇپ قالدى.

ئەينى چاغدا خۇيزۇلارنى ئىنقىلابقا رىغبەتلەندۈرۈش خېلى قىيىنغا چۈشەتتى. خەنزۇلار بىلەن خۇيزۇلار ئوتتۇرىسىدا ئاداۋەت ساقلانغان بولۇپ، بىر بىرىسىگە ئىشەنمەيتتى. ئاداۋەت ئۇزۇندىن بېرى داۋام قىلىپ كېلىۋاتاتتى. بۇ فېئودال مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىق كەلتۈرۈپ چىققان دۈشمەنلىك بولۇپ، مىللىي ئارازلىق كۈچلۈك ئىدى. فىڭ داشۈ غۇلجا شەھىرىدىكى شەنشى-گەنسۇلۇقلار مەسچىتىگە بېرىپ، خۇيزۇلارنى يىغىپ، سۆھبەتلەشكەندە، مائەرلويە (خۇيزۇ تۆرە)، خەنيۇشۇ قاتارلىق كىشىلەر فىڭ داشۈگە يۈزمۇ - يۈز تۇرۇپ سوئال قويۇپ: «خۇيزۇلار زۇلۇمغا تاقەت قىلىپ تۇرالماي، جاندىن كېچىپ ھەر قېتىم مەنچىڭگە قارشى قوزغىلىپ كۆرەش قىلغاندا، نەتىجىسى نېمە بولدى، بۇ كۆرەش قوزغىلاڭلارنى خەنزۇ ئەسكەرلىرى رەھىمسىزلىك بىلەن باستۇرۇپ قىرغىنچىلىق يۈرگۈزۈپ خۇيزۇلارنى خانىۋەيران قىلىۋەتتى. يۇننەندىكى دۇ ۋېنشۇ، مەنچىڭغا قارشى قوزغىلىپ، 40 مىڭدىن ئارتۇق قوشۇن تەشكىللەشتۈرۈپ، شىمالغا يۈرۈش قىلىپ، مەنچىڭ

ئەسكەرلىرىنى يوقىتىپ، تىرە - پىرىڭىنى چىقارغاندا، خەنزۇ
ئەمەلدارلار خۇيزۇ پۇقرالىرىنى ھەدەپ ۋەھشىيانە قىرغىن
قىلدى. شەنشىلىك بەيىيەنخۇ، گەنسۇلۇق ماخۇالۇڭ، شىنجاڭ-
لىق تو مىن قاتارلىق ئادەملەر ئارقا - ئارقىدىن قوزغىلىپ
چىقىۋىدى، خەنزۇ ئەمەلدارى بولغان زوزۇڭتاڭ، لىۋ جىنتاڭ-
غا ئوخشىغان بىر نىچچىلەر قاتتىق قىرغىن قىلدى. ئالدىمىزدا
ئۆتكەن بۇ ئىشلار بىزگە ئىبرەت بولغانىدى، بۇ ئىشلار ئېسى-
مىزگە كەلسە قاتتىق ئازابلىنىمىز، شۇڭا سۆزىڭىزگە ئىش-
شەنگىلى بولمايدۇ» دەيدۇ. بۇ خۇسۇسدا فىلىڭ داشۆ يېپىندىش-
لاپ سۆزلەپ، چۈشەندۈرۈپ، خۇيزۇلارنى قىرغىن قىلغان خەن-
زۇ ئەمەلدارى زوزۇڭتاڭ، لىيو جىنتاڭغا ئوخشاش بىر نىچچە-
لەر چىڭ خاندانلىقىنىڭ غالچىلىرى، خەنزۇلارنىڭ خائىنلىرى،
غوجىسىنىڭ ئەمرى بىلەن غالچى ئادەم ئۆلتۈردى. ئۇنىڭ جى-
نايى قىلمىشلىرىنى سۈرۈشتۈرۈش دەلۋەتتە تېگىشلىكتۇر، ئەمما
چىڭ ئوردىسى بۇنىڭ غوجىسى بولغان بولسىمۇ، خۇيزۇلارنى
قىرغىن قىلغان دەرۋەقە خەنزۇ ئەمەلدارلىرى بولدى.
ھالبۇكى خەنزۇلار ئىچىدە بۇنداق ئەھۋال بولمىدىمۇ. مەسى-
لەن: تەيپىڭ تىيەنگو قوزغىلىڭى، چىڭ ئوردىسىغا قارشى
ئون يىلدىن ئوشۇق كۈرەش ئېلىپ باردى. خەنزۇلاردىن
چىققان زىڭ گوفەن ئۇلارنى يوقاتتى، خەنزۇ پۇقرالىرىنى
ھەدەپ قىرغىن قىلدى. خۇيزۇلار بىلەن خەنزۇلارنىڭ كەچۈر-
مىشلىرى ئوخشاش بولدى. ھالبۇكى خۇيزۇ، خەنزۇ مىللەتلى-
رى ئەزەلدىن چىڭ ئوردىسىنىڭ كەمسىتىشىگە ئۇچراپ كەل-
دى. بىزنىڭ تەقدىرلىرىمىز ئوخشاشتۇر. ئىنقىلابنىڭ بۈيۈك ئىش-
لىرىدا بىر - بىرىمىزگە مەدەتكار بولساق بولىدۇ. دىگەن

گەپ - سۆزلەر بىلەن قايىل قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن خۇيزۇ-لار ئىنقىلابقا ئاۋاز قوشۇپ، ئىنقىلابىي ئۇرۇشنىڭ ئالدىنقى سېپىگە بېرىپ، جەڭگە بىۋاسىتە قاتنىشىدۇ. بۇ چاغدا ئۇي-غۇرلاردىن ھېكىمبەگ غوجا سەككىز يېزا دېھقانلىرىنى باش-لاپ يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرى بىلەن ئىنقىلابقا ياردەم بېرىشكە تەييار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. چوڭ ئۇيغۇر سودى-گەرى ھۈسەيىن باي، ياقۇپ باي ئىنقىلابقا ھەمدەم بولۇپ ئۆتۈك، ئېگەر - جابدۇق ۋە باشقا ماددىي نەرسىلەر ئارقى-لىق ئەسكەرلەرگە ياردەم بېرىدۇ.

ياڭ زېڭشىن ھەر جەھەت بىلەن ئالاقىلىشىپ، بىر نەچچە يىل تەشكىللەشتۈرۈش ئارقىسىدا مانجۇ، موڭغۇل، خو-شۇت ئەسكەرلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئىنقىلاب شەرت - شا-رائىتى كۈندىن - كۈنگە پىشىپ يېتىلىدۇ.

ئىلىدا ئىنقىلاب جىددىي تۈس ئېلىۋاتقاندا، چىڭ ئوردىسى گۇاڭ فۇنىڭ ئورنىغا جى رۇيىنى (چاڭ گىڭ شەن-شى، گەنسۇ گوبېرناتورى ئەمەلدە تەيىنلەنگەندىن كېيىن ئىلىغا گۇاڭ فۇ جاڭجۈن بولۇپ تەيىنلەنگەن — ت) ئىلى جاڭجۈنى قىلىپ تەيىنلەيدۇ. جى رۇي خۇي - پەيلى يامان، ئاچ كۆز، ۋەھشى ئادەم ئىدى. ئۇ ئىلىغا يۆتكىلىپ كەلگەن چاغدا، چاڭجاڭ ۋادىسىدىكى ھەر قايسى ئۆلكىلەردە ۋەزىيەت ئۆزگەرگەن خەۋەر ئىلىغا يېتىپ كېلىپ، خەلق ئەنسىزچىلىككە چۈشكەن چاغ ئىدى.

ئىلىدىكى شە بىياۋ قوشۇن خوبېيدىن يۆتكەپ كېلىنگەن بولغىنى ئۈچۈن، جى رۇي بۇنىڭدىن بەكمۇ گۇ-مانلاندى. ياڭ زېڭشىن باشچىلىقىدىكى قوشۇننى تامام تار-

قىتىۋېتىشىنىڭ كويىغا چۈشمىسۇ، ئەمما بۇنىڭغا باھانە تاپال-
ماي يۈردى. شۇنىڭدەك ئۆزگىرىش چىقىرىشىدىنمۇ ئەنسىرەيت-
تى. شە بياۋيىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن ھەربىي تەييارلىق مەكت-
ەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئوتتۇرىسىدا بۇ چاغدا جىددىي چىقىشىش
ھەر ئىككى تەرەپ قوللىرىغا قوراللارنى ئېلىشتى.

بۇ ۋەقە جى رۇيگە ياخشى باھانە بولدى - دە، ئاۋۋال
شەبياۋيىڭنىڭ مەشىق قىلدۇرىدىغان ئوق - دورىلىرىنى بەر-
مەي تۇتۇپ قالدى. ئارقىدىن پىتنە چىقىرىشنىڭ ئالدىنى
ئېلىشنى سەۋەب قىلىپ، شە بياۋ قوشۇن قارمىقىدىكى ھەر
قايسى يىلىڭ، تۇەن ئەپەندىلىرى بىلەن ئەسكەرلىرىنى تامامەن
تارقىتىۋېتىش، تۇركۇملەرگە بۆلۈپ ئىچكىرىگە قايتۇرۇۋېتىش ھەققىدە
ياڭ زەنشۈيگە بۇيرۇق چۈشۈردى. كۆرۈنۈشتە ياڭ زەنشۈي
ماقۇل كۆرگەندەك بولۇپ، جاڭجۈن مەھكىمىسىگە كېلىپ، قاي-
تۇرۇلمىدىغان ئەسكەرلەرگە يول خىراجىتى بېرىش ۋە قايتۇ-
رۇش چارىسىنى ئېلان قىلىش توغرىسىدا ئىلتىماس قىلىدۇ.
ئۆزىمۇ شۇ ئويدا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ، تاپشۇرۇق بېرى-
لىشىنى تەلەپ قىلغان بولۇپ، جى رۇينىڭ ئۆزىگە بولغان
گۇمانلىرىنى خالاس قىلىدۇ.

ياڭ زەنشۈي قايتىپ كېلىپ ئۆز پارتىيىسىدىكىلەرنى
چاقىرىپ مەخپىي مۇزاكىرە قىلدى. بۇنىڭدا ھەممەيلەن ۋەزى-
يەت جىددىي، پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش
ئويدا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. ھەممە قورال - ياراق كەم،
ھەل قىلىش مۇنبە بولمىغانلىقىدىن تەشۋىشلىنىدۇ، بۇ جەھەت-
تە فىلك تىمىن، لى ياچۇەنلەر بار كۈچى بىلەن ھەرىكەت
قىلىپ، جەنۇب ئىسكىلات خادىملىرىنى قولغا كەلتۈرۈپ ئىم-

قىلابقا قاتناشتۇرماقچى بولىدۇ.

بۇ ئىسكىلاتتا خېلى كۆپلىگەن يېڭى ئىستېتىكى قورال - ياراق بار ئىدى. شۇڭا، جەنۇب ئىسكىلات خادىملىرىغا ھەقىقەتنى چۈشەندۈرۈپ، ئىچكىرىدە يۈز بەرگەن قوزغىلاڭ ئەھۋاللىرىنى تەپسىلىي سۆزلەپ، ئىسكىلات مەسئۇلى خۇاڭ لىيجۈننى قايىل قىلىش بىلەن ئىنقىلابىي پارتىيىگە يوشۇرۇن قوبۇل قىلىندۇ. ھەم ۋاقتى كەلگەندە ئىسكىلاتنى ئۆتكۈزۈپ بېرىشنى كېلىشىدۇ. ياڭ زەنشۈي ئۆز كىشىلىرىنى غۇلجا، سۈيدۈڭ، تارچى، چىلپەنزە قاتارلىق جايلارغا يوشۇرۇن ئەۋەتىپ، شۇ جايدىكى خەلق ۋە ئەسكەرلەر ئىچىدە ھەرىكەت يۈرگۈزۈپ، قوزغىلاڭ قىلىش ۋاقتىنى كېلىشىۋالىدۇ.

كۆرە قوزغىلىڭى.

شەنشى، گەنسۇنىڭ گېنېرال گوبېرناتورى چاڭ گېڭ، شەرقىي ئۈچ ئۆلكىنىڭ گېنېرال گوبېرناتورى ئەرشۇن، شىنجاڭنىڭ گوبېرناتورى يۈەن - داخۇا، ئىلى جاڭجۈنى جى رۇي مەخپىي كېڭىشىپ شۇەنتوڭ خەرىكە ئائىلە كۆچۈرۈشىدىن پايدىلىنىپ، قايتا باش كۆتۈرۈپ چىقىشىنىڭ پىلانىنى تۈزىدۇ. بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان خوبېينىڭ ھەربىي مەمۇرىي ھۆكۈمىتى ئىلىدا تۇرۇشلۇق چاررۇسىيە كونسۇلخانىسى ئارقىلىق ياڭ زەنشۈيگە تېلېگرامما ئەۋەتىپ ۋۇخەن، چاڭشا قوزغىلاڭلىرىغا تېزدىن ئاۋاز قوشۇش، غەربىي شىمالنى تىنجىتىش ئۈچۈن چىڭ ئوردىسىنىڭ غەربىي شىمالغا ئائىلە كۆچۈرۈش پىلانىنى تارمار قىلىشقا ھەيدەكچىلىك قىلىدۇ. ياڭ زەنشۈي ئۆز پارتىيىدىكىلەر بىلەن مەخپىي كېڭىشىپ شىنخەي يىلى

11 - ئاينىڭ 19 - كۈنى كېچىسى قوزغىلىش، ھەممە يېڭى تېمىن، خۇاڭ لىيجۇنلەرنى ئەۋەتىپ، جەنۇب ئىستىھكاملاش، ئى ياچۇەنلەر شەرقىي دەرۋازىنى ئىگەللەش، شەھەر سىرتىدا تۇرغان مالىمىنشاۋ، شۇجەنگو، جاڭ گوشەن، چەن گۇاڭخەنلەر باشلىغان شەنبىياۋ پىيادە قىسىم، ئاتلىق قىسىم قاتارلىق ھەر قايسى ئەترەتلەر شۇ سەنتەي، خۇاڭ باۋسى باشلىغان پىدائىيلارغا ماسلىشىپ، شەھەرگە بېسىپ كىرىپ قورال - ياراق، ئوق - دورىلارنى قولغا چۈشۈرۈش، خاۋكېچۈەن باشلىغان زەمبىرەك ئەترىتى جاڭجۈن مەھكىمىسىگە ھۇجۇم قىلىش، فېڭ داشۇ نائىپ دوتوڭ مەھكىمىسىگە ھاجۇم قىلىش، لى مىنبىياۋ، لى يىڭلار شىمال ئىستىھكاملاتقا ھۇجۇم قىلىش ھەققىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇش پىلانى بېكىتىلگەندىن كېيىن بۇيرۇق بىلەن ھەرىكەت قىلىش قارار قىلىنىدۇ.

ئىلى ھەربىي تەييارلىق مەكتەپ ئوقۇغۇچى، ئوقۇتقۇچىلىرى مانجۇلاردىن ئىدى. شەتوڭ مەھكىمىسىنىڭ ئەسكەرلىرى نەچچە يىلدىن بېرى بۇلار بىلەن تونۇشۇپ كېلىۋاتقانلىقىدىن ئۇلار شەتوڭنىڭ ھەرىكەتلىرىنى كۆزىتىپ كېلىۋاتاتتى. ئىنقىلابىي قوشۇن قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش ئالدىدا ئەھۋالنى بىلمەي قالغان ھەربىي تەييارلىق مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى چىڭشىنمىن شۇئان مەخپىي ھالدا جى رۇيگە ئەھۋالنى مەلۇم قىلىدۇ. شەھەر ئىچى- سىرتى مانجۇ، موڭغۇل ئەسكەرلىرى كۈچ جەھەتتە بىر قانچە ئونمىڭدىن كەم ئەمەس، شەنبىياۋ توپىلاڭ كۆتەرسىدۇ، قورال - ياراق، ئوق - دورىسى كەم دەپ بىلىپ، مۇشۇ پۇرسەت بىلەن تامام يوقۇتۇپ ئاپەتنى تۈگەتكىلى بولىدۇ، دېگەن ئوي بىلەن ئۆز كۈچىگە ئىشەن-

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com